

Na úvod třetího svazku ediční řady NOBILITAS IN HISTORIA MODERNA

S tímto třetím svazkem ediční řady NOBILITAS IN HISTORIA MODERNA se do rukou čtenáře dostává edice velmi zajímavého pramene osobní povahy z období druhé poloviny 17. století. Je jím česky psaná *Kniha pamětí* Kryštofa Bernarda Skrbenského z Hříštle (1615–1686), člena hošťálkovské větve významného moravského a hornoslezského šlechtického rodu a majitele panství Hošťálkovy na Opavsku.

Osobnost K. B. Skrbenského z Hříštle není v české a polské historiografii neznámá. Literární činností tohoto šlechtice se na počátku 20. let 20. století zabýval již historik a jazykovědec Antonín Frinta, objevitel Skrbenského rukopisné pozůstalosti v knihovně evangelického sboru v Těšíně, tzv. Tschammerově knihovně, dodnes se nacházející v rekonstruovaných prostorách archivu a knihovny těšínského Ježíšova kostela. Jednalo se o Skrbenského opisy či extrakty z náboženské či mravoučné literatury.¹ Až publikování nových silesiakálních přírůstků Rakouské národní knihovny (Österreichische Nationalbibliothek) ve Vídni Ludwigem Igálffy-Igályem odhalilo, že vídeňská knihovna získala další a dosud neznámé rukopisy z knihovny rodu Skrbenských, nacházející se původně na šenovském zámku, odkud se s odchodem Skrbenských z Hříštle z Rakouského Slezska a Moravy na konci 19. století dostaly do rakouského prostředí.² Součástí Igálffy-Igályho akvizice pro Sbírkou starých rukopisů a tisků Rakouské národní knihovny se tak stala i *Kniha pamětí* Kryštofa Bernarda.³ Tímto rukopisem se poprvé detailněji zabývala v diplomové práci až Blanka Zahajská. Cílem její práce, obhájené roku 2002 na katedře české literatury a literární vědy Filozofické fakulty Univerzity Karlovy

¹ FRINTA, Antonín: *Kryštof Bernart Skrbenský, slezský spisovatel XVII. stol.* VMOp, 25, 1919, s. 68–81; SOUČEK, Stanislav: *K výtahu K. B. Skrbenského z neznámého jinak spisu Komenského „Amphitheatrum universitatis rerum“*. ČČH, 31, 1925, s. 337–356. Naposledy se k obsahu těšínských knižních fondů vrátila BAĐUROVÁ, Anežka: *Historické knižní fondy v Cieszynie – jejich význam pro české a slezské písemnictví*. In: *Historyczne księgozbiory Cieszyna na tle śląskim*. Cieszyn 1997, s. 149–168.

² IGÁLFFY-IGÁLY, Ludwig: *Nová silesiaka v Rakouské národní knihovně ve Vídni*. AČ, 39, 1989, s. 104–106; TÝŽ: *Neue Silesiaca in der Österreichischen Nationalbibliothek in Wien*. Der Herold, NF, 12, 1987–1989, č. 5, s. 129–134. Igálffy-Igálymu se pro Rakouskou národní knihovnu podařilo získat současně také části pozůstalostí rodů Skal-Sobků ze Štáblovic nedaleko Opavy či těšínských Spens-Boodenů.

³ Do oddílu této sbírky zv. Series nova byly zařazeny např. *Rodinná kronika Dobříkovských*, zabývající se genealogií Kryštofa Bernarda Skrbenského z Hříštle a jeho druhé manželky Kateřiny Apolonie Bořitové z Budče, tzv. Mladší rodinná kronika Skrbenských z Hříštle z první poloviny 19. století a řada titulářů a kopiářů osobní či úřední korespondence Kryštofa Bernarda a jeho otce Jana staršího. IGÁLFFY-IGÁLY, Ludwig: *Nová silesiaka*, s. 104–105.

v Praze, bylo stanovení edičních principů vhodných k vydávání česky psaných ego-dokumentů barokní doby, a jako předmět své jazykovědné analýzy si vybrala právě Skrbenského *Knihu pamětí*. Transliterovaný přepis studovaného rukopisu poté zařadila do přílohy.⁴

Na základě transliterovaného přepisu B. Zahajské a mikrofilmové kopie rukopisu vytvořil Jiří Stibor ze Zemského archivu v Opavě obsáhlý osobní a místní rejstřík, v němž dokázal na základě studia *Knihy pamětí* a dobových archivních pramenů (desk zemských Opavského a Krnovského knížectví a dochovaných severomoravských a hornoslezských matrik) a dostupné odborné literatury identifikovat Skrbenským zmiňované osoby a rozkrýt tak hustou síť genealogických vztahů i společenských vazeb rodu s dalšími opavsko-krnovskými, moravskými či hornoslezskými šlechtickými rody. Součástí tvorby rejstříku bylo také vytvoření téměř dvou desítek detailních genealogických schémat, postihujících všechny dosud známé generace Skrbenských z Hříště od počátků tohoto rodu až do 40. let 20. století a rovněž již zmíněné příbuzenské vztahy s dalšími šlechtickými rody.⁵

Rukopis sám totiž představuje historický pramen mimořádné dokumentární hodnoty, umožňující poměrně hluboký vhled do světa hornoslezského lokálního šlechtice, zaznamenávajícího intenzivně prožívaný osobní a rodinný život, ale i vnímání kontextu širších, nadregionálních událostí konce třicetileté války (jejichž průběh byl na moravsko-hornoslezském pomezí dosti dramatický), uzavření vestfálského míru a následného období snah o rekatolizaci zdejšího stále ještě silně protestantského regionu zemí Koruny české. Skrbenský navíc cítil potřebu zachovat pro své potomky informace ryze genealogického, hospodářsko-statistického či historického rázu či doklady o pozici vlastního rodu ve stavovské obci.

Editorický tým, složený z historiků Zemského archivu v Opavě, katedry historie a Centra pro hospodářské a sociální dějiny Filozofické fakulty Ostravské univerzity v Ostravě a Muzea Těšínska, se rozhodl Skrbenského rukopis i doprovodný

⁴ ZAHAJSKÁ, Blanka: *Ediční principy starších českých textů ze slezské nářeční oblasti na základě jazykové analýzy Knihy pamětí z let 1632–1685 Kryštofa Bernarda Skrbenského z Hříště* (= diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze). Praha 2002. Pozdější zveřejnění diplomové práce B. Zahajské včetně transliterované edice *Knihy pamětí* na internetu (<http://webgarden.skrbensky.cz>) vzbudilo zaslouženou pozornost mezi historiky, zabývajícími se problematikou stavovské společnosti oblasti moravsko-hornoslezského pomezí či přímo hornoslezskými knížectvími v novověku. K využití *Knihy pamětí* srov. např. Korbelařová, Irena – Žáček, Rudolf: *Těšínsko – země Koruny české / Ducatus Tessenensis – terra Coronae Regni Bohemiae (K dějinám knížectví od počátků do 18. století)*. Český Těšín 2008 (viz poznámkový aparát); KORBELÁŘOVÁ, Irena: „Bud' Bohu chvála a čest, že jest dáti ráčil, z cizích zemí domů v dobrým zdraví se navrátiti...“ *Cesty Kryštofa Bernarda Skrbenského z Hříště ve světle jeho Knihy pamětí*. AHUSO, 3, 2010, s. 33–52; TÁŽ: *K šenovskému epilogu Jana ml. Bruntálského z Vrba. Těšínsko*, 52, 2009, č. 4, s. 17–20; AL SAHEB, Jan: „...Protivenství a žaloby ten jezovita protiva mně a protiva mým poddaným vedl...“ *Konfesiční střety v opavském knížectví v 70. letech 17. století na příkladu panství Hošťálkovy* (referát přednesený na mezinárodní konferenci *Knížecí rod Lichtenštejnů v historii zemí Koruny české* (Olomouc, 24.–26. 11. 2010) nebo TÝŽ: *K některým aspektům pobělohorské rekatolizace Opavského knížectví*. In: Církevní dějiny Slezska v 17.–20. století. Opava 2011, v tisku.

⁵ Tento materiál přinesl mnohé doplňující či korigující informace k dosavadním genealogiím Skrbenských z Hříště: DOKOUPIL, Lumír – MYŠKA, Milan (eds.): BSSM, 4. Opava – Ostrava 1995, s. 118–125 (heslo *Skrbenští z Hříště*, zprac. Jiří Stibor, Radek Fukala a Miloš Trapl); STIBOR, Jiří: *Skrbenští z Hříště a jejich náboženské vyznání*. In: *Familia Silesiae*. T. 2, Cieszyn 1997, s. 24–46.

genealogický materiál po provedení nezbytných redakčních úprav a doplnění potřebných editorských pasáží a vstupních studií resp. komentářů publikovat. V rámci ediční práce bylo přikročeno k novému přepisu textu paměti, a to za použití metody transkripce. K tomuto kroku nás vedla snaha text předložit čtenářům v co nejčitelnější podobě s vědomím toho, že odborně zpracovaná transliterace, využitelná pro literární historiky a jazykovědce, je současně volně dostupná na internetu.⁶

S ohledem na charakter editovaného pramene jsme do publikace zařadili editorský úvod, obsahující diplomaticko-paleografické zhodnocení rukopisu včetně vysvětlení použitých edičních přístupů i úvahu nad jeho obsahovou stránkou a informačním potenciálem a nezbytný vědecký aparát (slovníček dobových pojmů, přehled Skrbenským užívaných dobových měr a vah, seznamy využitých archivních pramenů a citované odborné literatury a elektronických zdrojů, seznam zkratk a německé resumé). K zařazení obsahu rukopisu i osoby jeho autora do kontextu tehdejší společnosti i dobových událostí slouží vstupní studie zabývající se historií a genealogií rodu Skrbenských z Hříštvě v 17. století (se stručným přihlédnutím k jejich starším i novějším dějinám), konfesními střety a otázkou vyznání členů rodu a nakonec také vlastní recepcí dobových událostí, které autor prožíval. Úvodní studie jsou koncipovány především jako komentář k obsahu editovaného rukopisu a v žádném případě si nekladou za cíl stát se vyčerpávajícími studiiemi. K usnadnění orientace v obsahu editovaného rukopisu byl k úvodním studiím zařazen chronologicky seřazený seznam jednotlivých záznamů, doplněný o jejich stručnou obsahovou charakteristiku. Pro přehlednost složitých genealogických vazeb obsažených v *Knize paměti*, úvodních studiích i osobním rejstříku slouží genealogická schémata, propojená s těmito texty pomocí indexů v hranatých závorkách. Pro dokreslení obsahu editovaného rukopisu a současně i pro zvýšení vizuální přitažlivosti publikace se editorský tým rozhodl využít dostupného a v řadě případů dosud nepublikovaného obrazového materiálu, pocházejícího především z fondů a sbírek Rakouské národní knihovny ve Vídni, Zemského archivu v Opavě a Muzea Těšínska v Českém Těšíně.

Na závěr tohoto editoriale se sluší poděkovat všem, kteří ke vzniku této publikace přispěli svou radou či konzultací – vedle obou recenzentů (Jiří Kubeš a Jan Malura) také Wacławu Gojniczkowi, Pavlu Hruboňovi a Petru Kozákovi. Za podporu děkujeme také představitelům dvou spoluvydávajících institucí: Aleši Záříckému, děkanovi Filozofické fakulty Ostravské univerzity v Ostravě, a Zbyšku Ondřekovi, řediteli Muzea Těšínska v Českém Těšíně. Za laskavé poskytnutí fotodokumentace náleží naše poděkování Hansi Petscharovi (Österreichische Nationalbibliothek, oddělení Sammlung von Handschriften und alten Drucken), Kateřině Smutné (Moravský zemský archiv v Brně), Marcinu Gabryšovi z evangelické

⁶ ZAHAJSKÁ, Blanka: *Knih paměti Kryštofa Bernarda Skrbenského z Hříštvě. Transliterovaný přepis rodinné knihy z let 1632–1685*. Dostupné on-line na <http://webgarden.skrbensky.cz> [cit. 2. 12. 2010].

farnosti v Cieszynie (Biblioteka i Archiwum im. Tschammera w Cieszynie), Krzysztofu Szelongowi (Książnica Cieszyńska) a Mariuszovi Makowskému (Muzeum Śląska Cieszyńskiego w Cieszynie). Za pořízení fotodokumentace náhrobníků Skrbenských z Hříšče v šenovském kostele Boží Prozřetelnosti jsme vděčni Daniele Rywikové. Věříme, že se do rukou čtenářů dostává po všech stránkách unikátní dobový pramen, který jistě přispěje k hlubšímu poznání stavovské společnosti Opavska a Těšínska v dramatickém 17. století.

EDITOŘI

JAN AL SAHEB, JIŘÍ BRŇOVJÁK, KAREL MÜLLER A JIŘÍ STIBOR

